

Asia: VN/18255/2021

Julkisyhteisön vahingonkorvausvastuuta koskevan lainsäädännön uudistamista koskeva työryhmämietintö

Ehdotusta koskevat yleiset huomiot

Voitte tähän lausua yleisesti ehdotettujen säännösten sisällöstä.

Keskusrikospoliisi suhtautuu työryhmämietinnössä kuvattuun uudistukseen lähtökohtaisesti varovaisen myönteisesti. Keskusrikospoliisi pitää perus- ja ihmisoikeuksien suojaamista ja kunnioittamista kaikessa viranomaistoiminnassa tärkeänä. On lisäksi hyvä, että Suomessa voimassa olevan vanhan vahingonkorvauslain vuosikymmenten aikana kehittynyt vakiintunut oikeuden soveltamiskäytäntö kirjataan nyt lakiin. Uusi laki selkiyttää tällä hetkellä voimassa olevan lain julkisyhteisön korvausvastuuta koskevan lain epäselvyyksiä.

Keskusrikospoliisi tuo kuitenkin esiin huolensa uudistuksen vaikutuksista pakkokeinojen määräämiskäytäntöihin esitutkintaprosessissa ja korostaa asian periaatteellista merkitystä poliisitoiminnan kannalta (erityisesti vapaudenmenetyksistä ja muista pakkotoimista suoritettavista korvauksista annetun lain 5 ja 6 §). Mikäli esitutkinnassa tehtyjen toimenpiteiden tarpeellisuutta arvioidaan sillä perusteella, johtaako rikosprosessi langettavaan tuomioon, ja tarpeettoman pakkokeinopäätöksen katsotaan edelleen johtavan ankaraan korvausvastuuseen, heikentää tämä käytännön mahdollisuuksia pakkokeinojen ja turvaamistoimien hyödyntämiseen esitutkinnassa. Uudistus saattaa ajan kuluessa johtaa pakkokeinoja koskevan päätöksenteon kynnyksen nousemiseen esitutkinnassa, jos esitutkintavaiheen päätöksentekohetkellä arvioidaan mahdollisten valtion varoista maksettavien korvausten todennäköisyyttä. Uudistus voi tuoda varovaisuutta pakkokeinoja koskevaan päätöksentekoon myös, jos on vaarana, että korvausprosessissa toteutetaan esitutkintavaiheessa tehdyn päätöksen perusteiden ja oikeellisuuden jälkikäteistä arviointia. On tärkeää huomata, että esitutkintavaiheessa tehtävät päätökset käytettävistä pakkokeinoista perustuvat sillä hetkellä tiedossa oleviin seikkoihin. Esitutkinnan tarkoituksena on selvittää, tarvittaessa pakkokeinojen avulla, onko rikosta tapahtunut. On huomioitava, että taustalla voi olla monenlaisia syitä sille, minkä vuoksi yksittäinen rikosprosessi ei johda langettavaan tuomioon. Poliisin tehtävänä esitutkinnassa ei ole näytön arviointi, vaan esitutkintalain 1 luvun 2 §:ssä säädettyjen seikkojen selvittäminen. Esitutkintaprosessissa kynnys määrätä pakkokeinoja on voimassa olevassa lainsäädännössä asetettu harkiten varsin alhaiseksi.

Vastaava huoli on esitettävä myös korvausvastuun ulottamisesta salaisten tiedonhankintakeinojen käyttämiseen. On epäselvää, millainen vahinko voisi näissä tapauksissa ylipäänsä tulla kyseeseen ja

säännöksen soveltaminen voi tältä osin muotoutua haastavaksi. Keskusrikospoliisi näkee ongelmallisena, että vapaudenmenetyksistä ja muista pakkotoimista suoritettavista korvauksista annetussa laissa määritelty korvausvastuu ulotetaan muiden pakkokeinojen ja salaisten tiedonhankintakeinojen käyttämisen osalta kärsimykseen. Laissa tarkoitettujen muiden pakkokeinojen voidaan lähtökohtaisesti katsoa rajoittavan perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista huomattavasti vähemmän kuin varsinaisen vapaudenmenetyksen, jonka osalta myös kärsimyksen korvaaminen vahinkona voidaan katsoa olevan perusteltu. On lisäksi epäselvää, miten kärsimysvahinko ilmenee tilanteessa, jossa pakkokeinoista tai salaisista tiedonhankintakeinoista ilmoitetaan kohteelle lain nojalla vasta keinojen käyttämisen jälkeen, usein hyvinkin pitkän ajan kuluttua.

Ehdotuksen vaikutukset

Voitte tähän lausua yleisesti ehdotettujen säännösten vaikutuksista, niiden merkittävydestä ja mahdollisista haitallisten vaikutusten lieventämismahdollisuuksista. Erityisesti teitä pyydetään lausumaan niistä mahdollisista vaikutuksista, joita ei ole esityksessä otettu huomioon.

Keskusrikospoliisi katsoo, että korvausvaatimusten käsittelyn keskittäminen Valtiokonttorille on kannatettava asia erityisesti valtion vahingonkorvauskäytännön tasapuolisuuden ja yhdenvertaisuuden näkökulmasta. Korvausvaatimusten käsittelyn keskittäminen Valtiokonttorille helpottaa Keskusrikospoliisin kuormitusta tältä osin. Valtiokonttorille laissa ehdotettu viranomaisen kuulemisvelvollisuus korvausprosessissa sen sijaan lisää Keskus-rikospoliisin ja erityisesti tutkinnanjohtajien työtä korvaushakemuksia koskevien lausuntojen antamisessa.

Vahingonkorvauslain muutosehdotukset

Voitte tähän kirjoittaa yleiset huomionne vahingonkorvauslakiin ehdotetuista muutoksista.

-

Julkisyhteisön julkisen vallan käytöllä aiheuttaman vahingon korvaaminen (1. lakiehdotuksen 3 luvun 2 §:n 1 momentti)

-

Muun yhteisön julkisen vallan käytöllä aiheuttaman vahingon korvaaminen (1. lakiehdotuksen 3 luvun 2 §:n 2 momentti)

-

Muutoksenhakua koskevan vaatimuksen lieventäminen (1. lakiehdotuksen 3 luvun 4 §)

-

Kannekiellon kumoaminen (voimassa olevan lain 3 luvun 5 §)

-

Viranomaisen virheellisestä informaatiosta aiheutuneen puhtaan varallisuusvahingon korvaaminen (1. lakiehdotuksen 3 luvun 3 §)

-

Perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien loukkauksen hyvittäminen (1. lakiehdotuksen 3 luvun 7 §)

-

Vahingonkorvauslain 4 luvun 2 §:ää ja 7 luvun 1 §:ää koskevat muutosehdotukset.

-

Laki vapaudenmenetyksistä ja muista pakkotoimista suoritettavista korvauksista

Voitte tähän kirjoittaa yleiset huomionne ehdotetusta laista.

-

Voitte tähän kirjoittaa pykäläkohtaiset huomionne.

Ehdotettu 5 §: Korvaus epäillylle pakkokeinon käytöstä. Keskusrikospoliisin käsityksen mukaan ehdotettua pykälää sovellettaisiin myös salaisten pakkokeinojen käytöstä seuraaviin korvauksiin. Keskusrikospoliisi kiinnittää huomiota korvausvastuun sovellettavuuteen tapauksissa, joissa salaisten pakkokeinojen käyttämisestä ei lakiperusteisesti kohteelle ilmoiteta. On tärkeää varmistaa, ettei uudistus näissä tapauksissa mahdollista salaisten pakkokeinojen käyttötiedon paljastumista Valtiokonttorille osoitetun vahingonkorvausvaatimuksen käsittelyn yhteydessä.

Ehdotettu 7 §: Korvaus luovutettavaksi pyydetylle vapauden menetyksestä. Keskusrikospoliisi esittää arvioitavaksi, olisiko pykälän 1 momentissa tarkoitettua korvausta johdonmukaisempaa hakea ensisijaisesti vieraalta valtiolta silloin, kun luovutettava on otettu säilöön Suomessa vieraan valtion luovutuspyynnön perusteella. Vastaava periaate on Keskusrikospoliisin näkemyksen mukaan omaksuttu pykälän 2 momenttiin, jossa säädetään Suomen korvausvelvollisuudesta silloin, kun henkilö on ollut vapautensa menettäneenä vieraassa valtiossa Suomen tekemän luovuttamispyynnön johdosta. Säilöönotto tapahtuu usein esimerkiksi Schengen-kuulutuksen perusteella, joka puolestaan perustuu kuuluttavan maan toimivaltaisen viranomaisen antamaan eurooppalaiseen pidätysmääräykseen. Kuuluttava maa vastaa kuulutuksen oikeellisuudesta. EU-luovuttamislain mukaiset kieltäytymisperusteet ovat varsin rajoitetut. Mikäli pidätysmääräyksen antanut valtio myöhemmin luopuu pyynnöstä tai häntä vastaan ei nosteta syytettä, korvausta tulisi ensisijaisesti hakea pidätysmääräyksen antaneelta valtiolta. Kansainvälinen yhteistyö perustuu molemminpuoliseen luottamukseen ja mikäli korvausvastuu jää täytäntöönpanevalle valtiolle, se saattaa lopulta vaikuttaa negatiivisesti valtioiden väliseen yhteistyöhön. Vapauden menetyksiä koskeva korvauskäytäntö poikkeaa muiden vieraan valtion pakkokeinoista aiheutuvien vahinkojen korvausvelvollisuudesta. Mietinnön mukaan tämä perustuu henkilökohtaisen vapauden erityiseen merkitykseen ja säilössä pidetyn oikeuksien varmistamiseen. Mikäli korvaus on mahdollista hakea vieraalta valtiolta, tulee se kuitenkin asianmukaisesti korvatuksi säilössä pidetylle. Oikeuskäytännössä (KKO 1991:155) käytäntönä on toki ollut, että korvausta on voinut tällöinkin hakea Suomen valtiolta.

Ehdotettu 9 §: Korvaus salaisten tiedonhankintakeinojen käyttämisestä. Keskusrikospoliisi kiinnittää huomiota korvausvastuun sovellettavuuteen tapauksissa, joissa salaisten tiedonhankintakeinojen käyttämisestä ei lakiperusteisesti kohteelle ilmoiteta. On tärkeää varmistaa, ettei uudistus näissä

tapauksissa mahdollista salaisten tiedonhankintakeinojen käytön paljastumista Valtiokonttorille osoitetun vahingonkorvausvaatimuksen käsittelyn yhteydessä.

Ehdotettu 13 §: Korvattavat vahingot. Keskusrikospoliisi katsoo, ettei korvausvastuuta tulisi ulottaa muiden pakkokeinojen osalta kärsimykseen. Laissa tarkoitettujen muiden pakkokeinojen voidaan lähtökohtaisesti katsoa rajoittavan perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista huomattavasti vähemmän kuin varsinaisen vapaudenmenetyksen, jonka osalta myös kärsimyksen korvaaminen vahinkona voidaan katsoa olevan perusteltua.

Laki pakkokeinolain muuttamisesta

Voitte tähän kirjoittaa huomionne ehdotetusta laista.

-

Laki valtion vahingonkorvaustoiminnasta annetun lain muuttamisesta

Voitte tähän kirjoittaa huomionne ehdotetusta laista.

-

Laki poliisilain muuttamisesta

Voitte tähän kirjoittaa yleiset huomionne ehdotetusta laista.

-

Voitte tähän kirjoittaa pykäläkohtaiset huomionne.

5 §: Korvaus pakkotoimista ja salaisista tiedonhankintakeinoista. Keskusrikospoliisi viittaa tämän pykälän osalta edellä vapaudenmenetyksistä ja muista pakkotoimista suoritettavista korvauksista annetun lain 5 ja 9 §:ien huomioihin.

Laki rajavartiolain muuttamisesta

Voitte tähän kirjoittaa huomionne ehdotetusta laista.

-

Laki poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain muuttamisesta

Voitte tähän kirjoittaa huomionne ehdotetusta laista.

-

Laki Puolustusvoimien virka-avusta poliisille annetun lain 16 §:n muuttamisesta

Voitte tähän kirjoittaa huomionne ehdotetusta laista.

-

Rajaniemi Heli
Keskusrikospoliisi